

TERRORISME I CONTRATERORISME

Joseba Zulaika

Centre d'Estudis Bascos
Universitat de Nevada
RENO_EUA

Terror dels minarets

Sobre com fomentar el terrorisme: la construcció del problema terrorista a partir de la seva absència o no-existència

Partint de casos com la prohibició recent dels minarets a Suïssa o la prohibició de portar el burca en diverses nacions europees, així com la legislació antiterrorista europea i la recent història contraterrorista als Estats Units, l'article examina com l'absència de terrorisme pot convertir-se en un problema terrorista en si, alhora que els casos del veritable perill del terrorisme no es detecten. L'estatus internacional obtingut pel president Aznar amb ocasió de la «guerra contra el terror» de l'administració Bush és una prova del capital polític associat amb el risc terrorista. L'article argumenta que la dinàmica de terrorisme/contraterrorisme s'ha de tenir en compte en un context cultural de tabú, alhora que desplega les qualitats de l'aresta lacaniana, és a dir, un procés autogenerador unit i separat simultàniament per una «no-relació» que constitueix el fenomen en si.

Taking as its starting point such cases as the recent prohibition on building minarets in Switzerland and the ban on wearing the burka imposed in several European countries, as well as recent counter-terrorism history in the United States, the article notes that the absence of terrorism can become a terrorist problem in itself, whilst cases in which the terrorist threat is real go undetected. The international status that Spanish Prime Minister José María Aznar obtained during the Bush administration's 'war against terror' is proof of the political capital associated with the terrorist threat. This article argues that the dynamics of terrorism/counter-terrorism must be seen in a cultural context of the taboo, whilst it also displays the qualities of the Lacanian 'edge': a self-generating process that simultaneously links and separates them in a 'non-relationship' that constitutes the phenomenon itself.

L'AUTOR

Joseba Zulaika és professor d'estudis bascos i codirector del Centre d'Estudis Bascos de la Universitat de Nevada, Reno (USA). Les seves publicacions inclouen *Violència basca: metàfora i sagrament* (1988), *Terror and Taboo* (amb William Douglass, 1996) i *Contraterrorisme: profecia i trampa* (2009).

Malgrat l'absència de terrorisme, el problema terrorista porta a prendre mesures coercitives o prohibicionistes en societats en què la presència de determinats col·lectius és significativament baixa.

GETTY IMAGES

En un referèndum al final de novembre del 2009, el 58% dels suïssos va aprovar la prohibició de construir dos minarets. El més factual que es pot dir sobre els minarets a la plurilingüe, multicultural, oberta i supermoderna Suïssa és que no existeixen: hi ha quatre minarets a tot Suïssa, en barris industrials i sense permisos per a la tradicional crida a les oracions, i pretenien construir-ne dos de nous. (Comparativament, a Alemanya hi ha 120 mesquites amb minarets i n'estan planificades 120 més.) Pel que fa a l'existència de la religió musulmana a Suïssa, també és més que res qüestionable, perquè els musulmans són el 5% d'una població de 7,5 milions, dels quals 50.000 o el 13% practiquen la seva religió, cosa que no és un exemple de comunitat fervorosament religiosa que diguem. D'interacció entre musulmans i no musulmans, gairebé no n'hi ha; les dues societats viuen l'una al costat de l'altra en universos separats i amb prou feines xarxes socials comunes. En paraules del novel·lista suís Peter Stamm: «Nosaltres, els suïssos, hem sacrificat la nostra bona fama com una societat multicultural i oberta per prohibir la construcció de minarets que ningú planeja construir per defensar contra un islam que mai ha existit a Suïssa.»

On és, per tant, el problema dels minarets inexistents en una nació de musulmans que no practiquen la seva religió i amb els quals un no es relaciona? Es podria dir que el problema és precisament l'«absència» mateixa del problema. Com, així? Perquè, segons totes les notícies, al món actual de la política internacional, «hi hauria» d'haver també a Suïssa un problema terrorista. Quan el que és normal implica que cal estar «esperant el Terror» (Zulaika i Douglass, 1996), el senyal més ominós pot ser precisament l'absència de senyal, cosa que confirma que estem en una situació de calma abans de la

tempesta. Només pot ser el silenci de l'enemic mentre està ordint el seu complot d'un atac imminent que desconeixem.

Tothom sap que, després dels atacs de l'11 de setembre de 2001, es va desencadenar una «guerra contra el terror» sense precedents a gran escala internacional. No existeixen majors realitats mediàtiques que les guerres de l'Iraq i l'Afganistan, productes directes de la «guerra contra el terror». I no només a Nova York i a Washington, sinó que els terroristes van atacar també Madrid, Londres i altres llocs. Això explica que l'estat de màxima alerta davant el terror que s'acosta sigui la reacció més natural. És difícil no concloure que un complot terrorista secret s'està maquinant en aquest moment. Així que, com és que no hi ha atacs terroristes a Suïssa? O a Finlàndia? I si continuem estenent la sospita, per què hi ha només quatre minarets, quan normalment cadascuna de les 200 mesquites suïsses n'hauria de tenir un? Per què no practiquen la seva religió, com haurien de fer-ho, tots els musulmans residents a la nostra nació? Són senyals molt probablement d'una cosa terrible que està a punt de succeir. La no-existència del problema prova que alguna cosa no acaba d'enquadrar, que l'esforç de dissimulació del mal que hi ha entre nosaltres està donant fruits, que la possibilitat que passi quelcom terrible és imminent, però, tot i així, no tenim ni idea d'on vindrà. Efectivament, seria millor si tinguéssim l'enemic entre nosaltres i sabéssim on és. Qualsevol altra situació seria millor que aquest estat d'ignorància sobre un mal que sabem de manera axiomàtica que existeix.

Enveja terrorista i necessitat de crear el problema

El problema terrorista del no-terror no ha afectat només els suïssos. També els Estats Units van estar afectats per aquest problema als anys setanta i vuitanta. Ningú recorda un acte terrorista als anys vuitanta als Estats

Units, però aquesta va ser la dècada en la qual l'administració Reagan va declarar el terrorisme com el principal problema internacional mentre apuntava el dit a Moscou. Hi va haver anys durant aquesta dècada en què el 80 % dels nord-americans ho van considerar un perill «extrem». Encara que ningú recordi qui eren, les morts de disset persones van ser categoritzades com a terrorisme durant els anys 1980 fins al 1985. El 1986, una enquesta mostrava que el terrorisme era el problema més esmentat, «la preocupació número u» (Hinckley, 1989: 388) de la nació. Entre el 1974 i el 1994, durant les dues dècades en què el terrorisme es va alçar com l'amenaça més gran sobre la seguretat nord-americana, va morir més gent als Estats Units per picades d'abelles; John Mueller (2006) ha mostrat el grau en què els perills del terrorisme han estat exagerats.

Cal fixar-se en els quatre anys entre el 1989 i el 1992 per adonar-se de la magnitud del problema del no-terror que afligia els Estats Units. En contra de la predicció de Brian Jenkins, que deia que cap al final dels vuitanta els incidents del terrorisme es doblarien, durant aquests quatre anys no hi va haver cap fatalitat causada per terrorisme als Estats Units. Durant aquests mateixos quatre anys hi va haver aproximadament 100.000 assassinats «normals». Hi va haver també, durant aquests anys, més de 1.500 llibres sobre terrorisme. No és una *boutade* dir que per a tota aquesta indústria del terrorisme, el problema era l'«absència» mateixa de terrorisme. La lògica de «l'anomalia» requereix que tingui lloc un fet excepcional, de manera que una mort «terrorista» farà que d'altres mil siguin «ordinàries». Però si la proporció és la d'aquests quatre anys, 100.000 vers 0, llavors la inexistència d'allò anòmal posa en qüestió la polaritat normalitat/anormalitat i priva tot el discurs terrorista del seu marc conceptual més bàsic.

Què cal fer en situacions semblants? Si no hi ha un problema, però se suposa que n'hi ha d'haver un, conscientment o inconscientment un l'acaba creant. Aquesta és la definició mateixa de la profecia que s'autocompleix. El sociòleg Robert Merton va

definir i formalitzar així les conseqüències d'aquest tipus de profecia: «La profecia que s'autocompleix és, en el seu inici, una definició «falsa» de la situació que evoca un comportament nou que fa que la concepció falsa original es faci «veritable». Aquesta validesa d'enganys de la profecia que s'autocompleix perpetua un regne d'errors. Perquè el profeta citarà el curs actual dels fets com a prova que tenia raó des del començament... Aquestes són les perversions de la lògica social» (1968:477). Era fals que hi havia Al-Qaeda a l'Iraq abans del març de 2003 (l'excusa per anar a la guerra), però ara és veritat que hi ha Al-Qaeda a l'Iraq, cosa que serveix de justificació per continuar la guerra. Era fals que hi havia un problema de minarets a Suïssa (l'excusa per a un referèndum antimusulmà), però és veritat que ara sí que hi ha un problema de minarets a Suïssa.

Però les mesquites i els minarets evocuen terror no només a Suïssa. També als Estats Units, el novembre del 2009, agents federals van entrar en diversos edificis que alberguen mesquites al·legant que els seus amos són grups sense afany de lucre, però connectats amb l'Iran. I el moment dels minarets podria reproduir-se més o menys a qualsevol part d'Europa. A Itàlia, s'ha introduït una proposta de llei per prohibir la construcció de mesquites i restringir la crida a les oracions per por que emergeixi una *Euràbia*. Anglaterra va elegir, la primavera del 2009, al Parlament Europeu, dos representants de l'antislàmic Partit Nacional Britànic. A França, es va prohibir a l'estudiantat portar mocadors musulmans i els polítics han esmentat la possibilitat de prohibir el burca, prohibició que ja existeix a Holanda. Tot això té lloc en el context europeu de poblacions que s'estan envellint i que necessiten la immigració per mantenir les seves economies a la superfície (a Espanya, per exemple, segons algunes previsions, la proporció de treballadors a jubilats caurà de l'actual 4,5:1 a 2:1 cap al 2050). Alhora aquesta immigració presenta un repte per a la identitat cultural

LA MIMETITZACIÓ DELS ACTES TERRORISTES PER PART DELS ESTATS ESDEVÉ CLAU PER A COMPRENDRE LA DINÀMICA DEL FENOMEN TERRORISTA

Els recels vers els «altres» estan provocant un increment de les actituds de tancament en si mateixes de les comunitats de destí de la immigració. AGE FOTOSTOCK

LA QÜESTIÓ CLAU ÉS COM DEFINIR LA DINÀMICA REBUIG I CONSTITUCIÓ DE LA INTERACCIÓ «TERRORISME/ CONTRA- TERRORISME»

homogènia de la nació (el debat proposat per Sarkozy sobre la identitat francesa, per exemple). L'anomenat *xoc de civilitzacions*, segons el qual un islam fonamentalista i essencialitzat s'oposa frontalment a una Europa postil·lustrada, resulta així un boc expiatori fàcil per a societats afectades per la seva profunda crisi d'identitat multidimensional en un món globalitzat. La realitat és que, com va revelar un estudi a França el 2001, només el 10 % dels musulmans que viuen a França són practicants religiosos (semblant a Suïssa). És el no-problema religiós que passa a ser un problema quan la ideologia així ho requereix.

La legislació antiterrorista de la Unió Europea segueix la mateixa lògica. En una nació com Finlàndia mai hi ha hagut un acte terrorista, no diguem ja una organització terrorista, però Finlàndia ha pres ja estrictes mesures contra el terrorisme. Pot una nació moderna que es preï de ser-ho, en una època en què el terror és la moneda simbòlica de la centralitat política, ser tan irrellevant que es desentengui d'un capital simbòlic semblant? Aquesta inexistència voreja l'anomalia en l'època actual. Per aquest motiu, Finlàndia es mostra, a les relacions internacionals, a base d'establir una dura legislació antiterrorista. Una cosa és no ser un poder nuclear, una prerrogativa que requereixi molt poder econòmic i polític, i que ve a ser l'últim símbol de poder militar. Però en l'absència del poder nuclear, què més si no la intervenció de l'antiterrorisme (sempre relacionat simbiòticament amb les armes nuclears al món d'avui) pot garantir suficient capital simbòlic perquè una nació representi quelcom en les relacions internacionals? Així que, encara que no hi hagi cap evidència terrorista directa de terrorisme, desenvolupem una legislació contraterrorista dura, centrem-nos en el que tothom està posat, fem notícia que almenys no som immunes a l'amenaça terrorista.

Sembla que és un cas d'«enveja del terrorisme». Recordo els meus amics bascos durant la nostra joventut: qualsevol que volgués representar quelcom en política o socialment havia de ser d'ETA durant la resistència anti-

franquista dels anys seixanta i setanta. ETA era l'única manera de mostrar que un tenia el que havia de tenir. I perquè ETA considerés algú digne de ser membre de l'organització clandestina, un candidat/a havia de fer alguna cosa arriscada, com ara posar en perill la vida d'un suposat delator/a provocant un accident de cotxe. Quan ETA tenia tot el capital simbòlic de la resistència heroica, un se sentia culpable de no participar en les seves accions violentes i envejava els que gaudien de la seva aura.

Una cosa semblant els passa a les nacions amb el terrorisme internacional. No va ser potser la gran fortuna del president Aznar el fet que tingués el seu petit grup terrorista domèstic, que matava de tant en tant un regidor o un periodista, a canvi del qual Espanya, després de segles d'irrellevància política i militar en l'àmbit mundial, podia, de nou, amb la foto de les Açores prèvia a la guerra de l'Iraq, tornar a la palestra internacional com a gran potència en companyia del president nord-americà Bush i el primer ministre anglès Blair? Quina nació de segona o tercera categoria no sentiria enveja davant una loteria semblant a canvi de tres o quatre morts terroristes a l'any?

Jugant a terrorista

Begoña Aretxaga va examinar la resposta del terrorisme de l'Estat espanyol contra el terrorisme d'ETA com el resultat d'un desig terrorista mimètic, és a dir, «una mimesi organitzada del terrorisme com la força constitutiva de l'Estat com a subjecte» (2005: 223). El GAL va consistir bàsicament en el fet que, per destruir el terrorisme basc, els agents de l'estat van muntar una organització terrorista i es van convertir ells mateixos en terroristes. Aretxaga mostra com els agents espanyols involucrats en la mort de refugiats bascos van actuar com «una paròdia de les representacions típiques dels terroristes bascos. Imita el paisatge i les accions associades amb ETA al cinema, la ficció i els mitjans de comunicació... El que es produeix en aquest desenvolupament mimètic de l'estat amb la representació del terrorisme és, precisament, el terror: una lectura traumàtica de cossos morts i emocions intenses —ex-

citació, fúria i por. I no només el terror, sinó l'estat mateix com a subjecte, es produeix en l'acte de produir terror —un subjecte d'estat agitat que es caracteritza per una excitació incontrolada» (2005: 223-224). Un dels segrestats pels agents espanyols era un ciutadà francès, Segundo Marey; aviat es van adonar que havia estat un error, que Marey no

tenia cap relació amb ETA, però en comptes de reconèixer l'error i deixar-lo lliure, el cap de policia va consultar el governador civil i el cap dels serveis secrets i van decidir mantenir segrestat Marey per explotar-lo políticament i fer xantatge a l'Estat francès. Van redactar un comunicat en què demanaven a les autoritats franceses la lliber-

Imatges de mirall dins dels terroristes: de McVeigh a Nidal Hassan

I què podem dir de l'enveja terrorista d'aquells que, segons els mitjans de comunicació, es van convertir en «terroristes» paradigmàtics, com ara l'*Unabomber*, en Timothy McVeigh (que va causar la matança d'Oklahoma) o el comandant psiquiatre Nidal Hassan (que va matar dotze persones a la caserna de Fort Hood el 5 de novembre del 2009)? El cas de McVeigh mostra de manera clara i neta la naturalesa de la profecia autocomplida de la seva carrera, ja que les referències bàsiques de la seva trama van ser proveïdes pel discurs contraterrorista: els seus blancs en les pràctiques de tir mentre era soldat de l'exèrcit americà van ser «terroristes»; va prendre el guió del seu pla d'acció de la novel·la de dretes de William Pierce, *The Turner Diaries*; el seu àlies era *T. Tuttle*, el nom de l'heroi superterrorista de la pel·lícula de Hollywood *Brasil*; el dia escollit per a l'explosió va ser el 19 d'abril, el segon aniversari de la tragèdia de Waco, una causa cèlebre per a les milícies dretanes enfadades per la resposta violenta del govern als Branch Davidians. És a dir, que la qüestió és: després d'haver estat rebutjat per l'exèrcit, on volia servir com a *marine*, fins a quin punt el desig violent d'un McVeigh abatut va ser propiciat pel rancor i seguint la mateixa trama contraterrorista que ell havia seguit anteriorment en la seva carrera militar? En la subjectivitat de McVeigh, el terrorista i el soldat tenien una relació imaginària en què tots dos es constituïen l'un a l'altre en una espècie «d'imatge de mirall» lacanià. El que fa que un soldat sigui soldat a la guerra contraterrorista és la seva oposició frontal a la figura del terrorista, de la

mateixa manera que el que fa que un terrorista sigui terrorista és la determinació fatídica de combatre el soldat. McVeigh va sentir el poder que ell podia ser a *ambdues parts*, és a dir, la seva persona dividida com el soldat i el terrorista, a base d'alternar d'una part del mirall imaginari a una altra; la seva omnipotència consistia a mostrar al públic americà que ell era el subjecte que podia estar a la vora, a base d'unir les dues facetes irreconciliables del mirall. I, ja que no se li permetia ser als *marines* l'heroi contraterrorista, ell també podia ser el seu arxienemic a base d'apropiar-se per si mateix el poder del terrorista convertit en tabú.

I què podem dir de Nidal Hassan i de la carnisseria de Fort Hood? Va ser un cas de bogeria o de terrorisme? Sembla que és un musulmà fanàtic, connectat amb altres musulmans fanàtics. És un terrorista? Té darrere seu una organització preparada per utilitzar el terror per avançar un projecte polític? O és algú que, en un altre cas d'enveja terrorista, va traduir la seva confusió psicòtica empenyent a la vora del precipici la fantasia d'arribar a ser un «màrtir» per als seus germans musulmans? Va haver de veure's al mirall de la seva escindida doble persona americana i musulmana. Li tocava estar amb el seu exèrcit matant musulmans a l'Iraq i l'Afganistan (on havia estat recentment destinat), o havia d'estar al costat dels musulmans i, per tant, en contra del seu mateix exèrcit? Quan ja no va poder tolerar més l'escissió de les dues realitats fantasmagòriques, que es constituïen mútuament dins seu, va decidir superar la situació límit a base de convertir-se en màrtir en nom d'Allah. Com va escriure

GETTY IMAGES

tat dels dos policies espanyols detinguts a França per intent de segrest a canvi de la vida de Marey. Els agents van discutir la decisió de matar o no Marey, però afortunadament França va alliberar els policies i també Marey va ser alliberat. Aquest va ser un cas clar en què els agents de l'estat estaven «jugant a ser terroristes» (van decidir, fins i tot, organitzar

un sistema d'extorsió similar al d'ETA per segrestar empresaris francesos i demanar-los '«impost revolucionari»). En el procés, «es van deixar portar per l'excitació de la transgressió i la sensació d'omnipotència que això comporta» (2005: 221). En aquell temps, Felipe González havia justificat la guerra social contraterrorista com la necessitat de

Robert Wright, «els trets de Fort Hood són un exemple de terrorisme islamista expandit en part per la guerra contra el terrorisme —de fet, per dues guerres contra el terrorisme, a l'Iraq i a l'Afganistan. I Fort Hood és la dada més significativa que tenim— l'atac terrorista més letal en sòl americà des de l'11-S. És només una peça de l'evidència, però és una peça notable i dona suport al paradigma liberal de la lluita contra el terrorisme, no al conservador» (2009: 11). Els conservadors argumentaran que no es pot permetre que gent com Hassan tingui poder de veto sobre la política exterior occidental, però la realitat és que és a gent alienada i vulnerable com Hassan, a qui se l'empeny a la vora del precipici amb una postura dura de guerra contra el terror, que resulta en desastres com la guerra de l'Iraq. La realitat és també que vivim a l'època d'Internet i del vídeo, quan els actes terroristes poden ser orquestrats des de qualsevol lloc, i quan casos com els minarets a Suïssa o la denigració dels musulmans a la feina poden ser airejats per tot el món donant pàbul a la humiliació i al desig de venjança de la població musulmana.

L'11 de desembre de 2009 ens va portar la notícia que cinc joves americans musulmans dels suburbis de Washington havien estat detinguts al Pakistan, camí de territori talibà, amb la intenció aparent de lluitar contra les tropes americanes. Pel que sembla, havien estat reclutats per un militant pakistanès proper a Al-Qaeda: «Tant si haguessin actuat per divertir-se, com si haguessin estat reclutats per un grup militant més ampli, el cas ha tornat a suscitar la preocupació que ciutadans americans, alguns amb connexions ètniques al Pakistan o

altres nacions musulmanes, estan al centre de complots terroristes en contra dels Estats Units i altres nacions» (Giliani i Perlez, 2009: A20). Un cop al Pakistan, els cinc joves van ser abandonats pel seu contacte pakistanès i, segons el reportatge, van mirar d'apuntar-se sense èxit a una escola islamista i a una organització extremista fins que van ser arrestats a la casa de l'oncle d'un d'ells. Una organització que recluta americans jihadistes per Internet i els abandona un cop al Pakistan, no sembla que sigui gaire eficient; el que no s'aclearix en cap moment és qui és el misteriós contacte que els recluta. És un cas més de musulmans americans enxampats en la imatge especular de la seva doble identitat escindida? Un altre reportatge, una setmana més tard, deia que «al març, una coalició d'una dotzena d'organitzacions islamistes va avisar que cessarien de cooperar amb l'FBI llevat que l'agència desistís d'infiltrar mesquites i usar "agents provocateurs per enganyar joves musulmans confiats"» (Vitello i Semple, 2009: A1-A33). El reportatge esmentava el cas d'un clergue que havia posat un plet contra el Govern per amenaça de revocar-li la seva permanència als Estats Units si no estava disposat a espiar els seus familiars; i hi havia diversos casos semblants. Les comunitats musulmanes se sentien bàsicament «objectes de sospita», i la percepció generalitzada que «els delators de l'FBI estan a tot arreu, escoltant». El reportatge conclouïa parlant de «diversos casos destacats en què els informants es van infiltrar a les mesquites i van ajudar a promoure complots» (*ibíd.*; èmfasi afegit). La realitat és que una «promoció» semblant té una tradició en el contraterrorisme nord-americà. No s'ha de mirar més que els fets al voltant del xeic cec Omar Abdul-Rahman, durant els anys 1993 i 1995, per veure fins a quins extrems els terroristes i els contraterroristes actuaven conjuntament (Miller i Stone, 2009).

Autors de les matances d'Oklahoma (al centre, Memorial Nacional de la ciutat d'Oklahoma) i Fort Hood, respectivament; Timothy McVeigh (esquerra) i Nidal Hassan (dreta) són el mirall i l'enveja d'altres terroristes.

AGE FOTOSTOCK

GETTY IMAGES

«les clavegueres de l'estat». El terror d'estat va continuar durant quatre anys més i va causar la mort de 27 refugiats.

Estem davant d'un cas clar d'enveja de terrorisme en què el que compta per als agents de l'estat no és la legalitat d'alliberar un home innocent, sinó que «el que importa és el poder que emana de l'acció mimètica, el compliment del desig de ser un terrorista. És l'acte de segrestar, matar i extorsionar el que fa que el terrorisme —com l'estat— sigui real i efectiu, a base de doblegar els seus actors en una relació imaginària que constitueix una realitat alternativa. En la plataforma de l'estat no es pot separar la fantasia dels càlculs objectius que originalment van provocar les accions de terror. Efectivament, és a través de l'actuació de la fantasia en una acció mimètica que el terror es fa real i l'estat, poderós» (2005: 224). No es podria dir el mateix sobre l'adopció de la tortura per l'administració de Bush? Si els terroristes poden segrestar, torturar i matar, per què no el nostre estat totpoderós? Deixant de banda que la tortura no produeix informació fidedigna, la tortura és l'últim acte transgressor del poder.

Repensar la «guerra contra el terror»

El que s'escapa al debat públic és el fet que el terrorisme i el contraterrorisme s'uneixen en una aresta comuna, al mateix temps mútuament excloent i constituent, que fa que el fenomen s'hagi convertit en quelcom que s'autogenera. El problema comença per definir el conflicte entre un grup petit de suïcides amb ganivets talladors de caixes i la major potència militar de la història en termes literals de «guerra».

L'altra cara de la moneda consisteix en la inhabilitat del contraterrorisme de detectar les evidències que haurien de ser clamoroses per a qualsevol servei secret. Els errors d'intel·ligència abans dels atacs de l'11 de setembre de 2001 són ben coneguts. Com va demostrar l'informe de la comissió 09/11, els atacs haurien pogut ser evitats. La informació que dos dels futurs terroristes involucrats en l'11-S residien als Estats Units era coneguda per cinquanta o seixanta agents secrets; aquests dos terroristes estaven en contacte amb la resta que va prendre part en els atacs. El que s'ha de preguntar és: per què el sistema es nega a reconèixer la informació que ja té? O, també, per què els serveis d'intel·ligència van ser incapaços d'ado-

L'anomenat *teorema de Merton* permet adonar-se que la definició d'una situació com a «real» esdevé, a la fi, com a «real» quan es veuen les situacions des de l'òptica de les conseqüències, fet que és clau per a entendre tot allò relacionat amb el fenomen del terrorisme. GETTY IMAGES

EL TERRORISME I EL CONTRA-TERRORISME S'UNEIXEN EN UNA ARESTA COMUNA, AL MATEIX TEMPS MÚTUAMENT EXCLOENT I CONSTITUENT

nar-se, com es va demostrar més tard, que Saddam Hussein estava en última instància «farolejant» en els seus pretesos intents d'obtenir armes de destrucció massiva per a així, amb aquest *bluff*, tenir els seus veïns a ratlla? En el cas últim d'Umar Farouk Abdulmutallah, que va intentar fer volar un avió amb gairebé 300 passatgers sobre Detroit el dia de Nadal, el seu mateix pare l'havia enviat a l'ambaixada americana a Nigèria i, tot i així, no se li va revocar el visat.

Quan ens preguntem per aquesta «passió per la ignorància» lacaniana del contraterrorisme americà hem de començar per la seva naturalesa sistèmica: la ignorància quasi completa dels idiomes i cultures de les nacions involucrades; cal seguir pel fet que tot el que sigui contaminat pel «terrorisme» es converteix en tabú i, per tant, anòmal i ultrasecret; a això cal afegir-hi la incapacitat de llegir els estats subjectius de desig, bogeria, suïcidi i, en general, *amor fati* dels terroristes. El que resulta sorprenent un cop més, com en el cas del Vietnam, és la ignorància suprema del públic, els mitjans de comunicació i la classe política americana sobre quins països, siguin l'Iraq o l'Afganistan, o el perquè de la seva resistència a la invasió «humanitària» nord-americana.

Aquestes guerres, més els casos d'islamofòbia airejats a Europa i als Estats Units comentats més amunt, proporcionen exemples del més clàssic dels truïsmes sociològics que Merton va batejar com el *teorema de Thomas*: «Si els homes defineixen les situacions com a reals, aquestes són reals en les seves conseqüències» (1968: 477). Una vegada que es defineix la situació com de 'guerra contra el terror', o com l'espera interminable del terrorisme islàmic a Europa, el que podria succeir pesa tant com el que de fet succeeix. La definició de la realitat política com a dependent del control del futur arriba a ser la victòria dels terroristes «ara». Un exemple dramàtic de semblant distorsió de la temporalitat va ser l'adopció per part de l'administració Bush de la doctrina de la «guerra preventiva» a l'era nuclear. Només la figura del terrorista mitificat i el seu potencial per a un més que improbable atac nuclear ho pot justifi-

car. Però, com hem sentit ja tantes vegades dels esmentats «experts», que «no és si, sinó quan» tindrà lloc el terrorisme nuclear que el públic ha assumit. El que aquest fatalisme pretesament prudent assegura és que el perill d'ara endavant ja no és la construcció i el manteniment de milers de caps nuclears als arsenals atòmics, sinó el «desig» dels terroristes de també posseir-los en el futur.

El mateix es podria dir de la prohibició de minarets en una nació on només hi ha quatre minarets i gairebé no hi ha musulmans practicants. L'estat actual de no-terror, però d'espera del terror, força l'acció contra un enemic que se suposa ha d'estar tramant el següent atac i que, a força de reaccionar així a un problema encara inexistent, fa que el problema terrorista existeixi ja perquè les nostres accions els han definit ja de facto com a terroristes potencials. La preocupació dels que estan esperant el terror no és conèixer les premisses religioses, les motivacions subjectives o les realitats socials dels temuts emigrants, sinó com reaccionar contra aquests subjectes superperillosos, sinistres i immutables que han de romandre desconeguts per a nosaltres.

El problema clau és com conceptualitzar aquesta dinàmica de rebuig i constitució mútua del pol terrorista/contraterrorista (Zulaika, 2009). És una dinàmica que desplega les qualitats de «l'aresta» com a característica intrínseca al «real» lacanià, és a dir, «una dualitat que no té res a veure amb les dicotomies entre els termes oposicionals complementaris... l'aresta és la cosa, l'única substancialitat que consisteix en la seva simultània separació i connexió de dues superfícies. Aquesta dualitat específica es dirigeix al real, i ho fa tenint lloc a través del tall mateix que dona estructura a la seva dualitat. És una dualitat que simultàniament constitueix la causa, l'adveniment i les conseqüències del real» (Zupancic, 2003: 19). Quan el no-terror es converteix en problema terrorista i el terror existent no pot ser detectat, és la dualitat de l'aresta terrorista/contraterrorista que ha de ser entesa en la seva radicalitat —una relació íntima que té lloc a l'aresta de la seva impossible «no relació» i, tot i així, és constitutiva del mateix fenomen. ■

BIBLIOGRAFIA

Aretxaga, B. *States of Terror: Begoña Aretxaga's Essays*. Reno: Center for Basque Studies, 2005.

Giliani, W.; Perlez, J. «Pakistan Police Say 5 Detained Americans Intended to Fight U.S. in Afghanistan». *New York Times*, 11 de desembre de 2009.

Hinckley, R. «American Opinion toward Terrorism: The Reagan Years». *Terrorism*, 12, 1989. 387-99 p.

Merton, R. K. *Social Theory and Social Structure*. Nova York: Free Press, 1968.

Mueller, J. *Overblown: How Politicians and the Terrorism Industry Inflate National Security Threats, and Why We Believe Them*. Nova York: Free Press, 2006.

Stamm, P. «Switzerland's Invisible Minarets». *New York Times*, 5 de desembre de 2009.

Vitello, P.; Semple, K. «Muslims Say F.B.I. Tactics Sow Anger and Fear». A: *New York Times*, 18 de desembre de 2009.

Wright, R. «Who Created Major Hasan?». *New York Times*, 22 de novembre de 2009.

Zulaika, J. *Contraterrorismo USA: profecía y trampa*. Alberdania, 2009. Cap. 8.

Zulaika, J.; William, A. D. *Terror and Taboo: The Follies, Fables, and Faces of Terrorism*. Nova York: Routledge, 1996.

Zupancic, A. *The Shortest Shadow: Nietzsche's Philosophy of the Two*. Cambridge: MIT Press, 2003.